

مقایسه حس انسجام و هوش شخصی در دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک Comparison of Sense of Coherence and Personal Intelligence in Female Students With and Without Traumatic Experience

Mahsa Hatam

M. A. in General Psychology, Faculty of Literature and Humanity Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.

Dr. Abbas Abolghasemi

Professor of Psychology, Faculty of Literature and humanity sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.

Dr. Seyyed Mousa Kafi Masouleh

Professor of Psychology, Faculty of Literature and humanity sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.

Farzin Bagheri Sheykhangafshe*

M. A. in General Psychology, Faculty of Literature and Humanity Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran.

farzinbagheri73@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was to compare the sense of coherence and personal intelligence in female students with and without traumatic experiences. The method of this study was causal-comparative. The statistical population of this study consisted of female students with and without traumatic experience who were in the ninth grade of education schools in one district of Rasht city during the academic year 2018-2019. The sample consisted of 160 female students (80 students with traumatic experience and 80 students without traumatic experience) who were selected through convenience sampling. In order to collect data, the Trauma Accident Screening Questionnaire - Self-Report Form (Ford et al., 2002), Antonovski's sense of coherence Questionnaire (1993), and Meyer & Allen's personal intelligence Questionnaire (2013) were used. The results of the analysis of variance showed that the sense of coherence and personal intelligence was different among female students with and without a traumatic experience ($P < 0.001$). Overall, the results of this study showed that awareness of psychological traits such as the sense of coherence and personal intelligence leads to better services for these people to experience a better quality of life and education.

Keywords: *Personal intelligence, Sense of Coherence, Student, Traumatic experiences.*

مهسا حاتم

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

دکتر علی ابوالقاسمی

استاد گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

دکتر سید موسی کافی ماسوله

استاد گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

فرزین باقری شیخانگفشه (نویسنده مسئول)

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه حس انسجام و هوش شخصی در دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک انجام شد. روش این پژوهش از نوع علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک بودند که در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ در پایه نهم مدارس آموزش و پرورش ناحیه یک شهر رشت تحصیل می‌کردند. نمونه مورد مطالعه شامل ۱۶۰ دانش‌آموز دختر (۸۰ دانش‌آموز دختر با تجربه تروماتیک و ۸۰ دانش‌آموز بدون تروماتیک) بود که به صورت در دسترس انتخاب شدند. به منظوره جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سرند کردن حوادث آسیب‌زا-فرم خودگزارشی (فورد و همکاران، ۲۰۰۲)، حس انسجام آنتونووسکی (۱۹۹۳) و هوش شخصی مایر و آلن (۲۰۱۳) استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس نشان داد که حس انسجام و هوش شخصی در بین دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک تفاوت دارد ($P < 0.001$). به‌طور کلی نتیجه این پژوهش نشان داد آگاهی از ویژگی‌های روان‌شناختی نظیر حس انسجام و هوش شخصی موجب می‌شود تا خدمات مطلوب‌تری به این افراد داده شود تا بتوانند کیفیت زندگی و تحصیلی بهتری را تجربه کنند.

واژه‌های کلیدی: *هوش شخصی، حس انسجام، دانش‌آموز، تجربه تروماتیک.*

مقدمه

انسان در طول زندگی خود با حوادث آسیب‌زای بسیاری مواجه می‌شود که پیامدهای ناشی از آن در طیف وسیعی از ابعاد روان‌شناختی، جسمانی، معنوی و مادی قرار می‌گیرد (لی، احمد و زابین، ۲۰۱۲). انجمن روان‌پزشکی آمریکا (۲۰۱۳) حادثه تروماتیک^۳ را یک محرک تنش‌آور به شدت آسیب‌زا می‌داند که به تجربه مستقیم شخصی رویدادی مانند مرگ واقعی یا تهدید به مرگ یا آسیب جدی و یا رویدادهای دیگری که تمامیت جسمی فرد، اعضای خانواده و یا بستگان را تهدید می‌کند، مربوط است. همچنین بسیاری از کودکان و نوجوانان در طی رشد خود رویدادهای تنش‌زا مانند اعتیاد والدین و مرگ یک خویشاوند سالخورده و مانند آن را تجربه می‌کنند (لوی، یرمیا، گلدستین و فلدمن، ۲۰۱۹). تجارب تروماتیک در دوران کودکی و نوجوانی اغلب منجر به مشکلات تحصیلی و روان‌شناختی متعددی در بزرگسالی می‌شود (لی و همکاران، ۲۰۱۲). به عبارتی دیگر، تجارب تروماتیک صرف‌نظر از دوره‌ای که ایجاد می‌شوند، تجربیاتی هستند که پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدتی را به همراه دارند و ممکن است کیفیت زندگی، سلامتی و آرامش ذهنی فرد را تحت تأثیر قرار دهد و فرد را مستعد ابتلا به اختلالات روان‌شناختی گوناگون کند (ساکارا، ۲۰۱۸). در همین راستا، مطالعات همه‌گیرشناسی نشان داده‌اند که شیوع تجارب تروماتیک در نوجوانان پسر و دختر به ترتیب ۳/۷ و ۶/۳ درصد است و میزان بروز آن در طول عمر ۹ تا ۱۵ درصد تخمین زده شده است (گیلیز و همکاران، ۲۰۱۶).

شیوع اختلال تنیدگی پس از ضربه در کودکان و نوجوانان مبتلا به تروما متفاوت است. اغلب مطالعات، شیوع ۳۰ تا ۴۰ درصد را گزارش کرده‌اند (بارلو، گلداسمیت، ترو و گرهارت، ۲۰۱۷). لوی و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی نشان دادند همدلی مادر و کودک در دهه اول، پیش‌بینی‌کننده حل مسئله منطقی کودکان در بزرگسالی است. در این راستا، کوهن و مانارینو (۲۰۱۹) نیز در مطالعه‌ای نتیجه گرفتند که بین آسیب جدایی دوران کودکی و اختلال تروما در بزرگسالی همبستگی معناداری وجود دارد. تجربه رویداد آسیب‌زا در کودکان و نوجوانان شایع است (بونومی، کانون، آندرسون، ریوارا و تامپسون، ۲۰۰۸)، اگر چه بیشتر کودکان و نوجوانان در مقابل حوادث تروماتیک تاب می‌آورند، اما برخی دیگر دچار مشکلات روان‌شناختی طولانی‌مدت می‌شوند (گیلیز و همکاران، ۲۰۱۶). در این راستا، پژوهش لی، اندرسون و کلیمس-دوگان (۲۰۱۶) حاکی از آن بود دانش‌آموزان دارای تجارب تروماتیک به میزان قابل توجهی افت تحصیلی نشان دادند و از افسردگی و اضطراب بالاتری برخوردار بودند.

حس انسجام از جمله متغیرهایی است که می‌تواند در حوادث تروماتیک تأثیرگذار باشد. مفهوم حس انسجام در سال‌های اخیر به درک بهتر از عناصر اجتماعی مؤثر بر سلامت و بیماری کمک کرده است. مفهوم حس انسجام در سال‌های اخیر توجه رو به افزایشی را به عنوان یک مدل سلامت‌زا به خود جلب کرده است (مادسن، وتگوت، مریک، ۲۰۱۶). حس انسجام یعنی تمایل افراد به اینکه دنیای خودشان را درک کردنی، اداره شدنی و بامعنا ببینند. در واقع، حس انسجام به یک جهت‌گیری کلی پایدار در رابطه با درک و کنترل محیط برای داشتن یک رفتار یا عمل معنادار و مناسب اشاره دارد (لیندبلاد، سندلین، پیترسون، رهانی و لینیو سیکاف، ۲۰۱۶). که با سلامت جسمانی ارتباطی قوی دارد (تیشکا و فاربر، ۲۰۱۰). به همین خاطر افراد دارای تجربه تروماتیک به دلیل تأثیر محدودیت و مشکلات جسمانی و عدم کنترل بر زندگی خود، احساس انسجام پایینی دارند و در شرایط بحرانی حس انسجام آنها به شدت آسیب می‌بیند و موجب رفتارهای ناسازگارانه‌تر و آسیب‌پذیری بیشتر در روحیه می‌شود و زندگی و کیفیت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد (مولر، هس و هگر، ۲۰۱۴).

1. Li, Ahmed & Zabin

2. American psychiatric association

3. Traumatic

4. Levy, Yirmiya, Goldstein & Feldman

5. Cakar

6. Gillies

7. Barlow, Goldsmith, Turow & Gerhart

8. Cohen & Mannarino

9. Bonomi, Cannon, Anderson, Rivara & Thompson

1. Lee, Anderson & Klimes-Dougan

1. Sense of Coherence

1. Madsen, Vetegodt & Merrick

1. Lindblad, Sandelin, Petersson, Rohani & Langius Eklöf

1. Tyszka & Farber

1. Müller, Hess & Hager

هوش شخصی نیز از دیگر عوامل مهم در تجربیات تروماتیک به حساب می‌آید. هوش شخصی عبارت است از توانایی تفکر در مورد شخصیت و موضوعات مربوط به شخصیت که باعث تقویت تفکر، طرح و تجربه‌های زندگی می‌شود (مایر و آلن، ۲۰۱۳). هوش شخصی، ترکیبی از هوش هیجانی و هوش اجتماعی است که در ابعاد گوناگون نظیر شخصیت، اطلاعات مرتبط با شخصیت و نیز در احساس درد و لذت کاربرد دارد (کیوانگراسنس، تورهیم، هول و گرافورد، ۲۰۱۳). گاردنر^۴ (۲۰۰۴) اعتقاد داشت که هوش شخصی شامل دو نوع درون شخصی و بین شخصی است. هوش شخصی، توانایی استدلال در مورد شخصیت و اطلاعات مرتبط با شخصیت و استفاده از این اطلاعات برای هدایت رفتارهای فرد، به طور کلی هدایت زندگی تعریف شده است. نتایج پژوهش دینا^۵ (۲۰۱۵) نشان داد دانش‌آموزان دارای هوش شخصی بالا نسبت به سایر دانش‌آموزان، از مهارت‌های سازگاری بیشتری برخوردار بودند و اضطراب اجتماعی پایینی داشتند. لی، کائو، کائو و لیو^۶ (۲۰۱۵) نشان دادند هوش شخصی بالاتر با سطوح کمتر تجارب تروماتیک در دانش‌آموزان مرتبط است. توک و پاتلامازوگلو^۷ (۲۰۱۹) نیز رابطه معناداری بین هوش شخصی و تجارب تروماتیک بدست آوردند.

با توجه به مرور پژوهش‌های انجام شده، می‌توان گفت حوادث مختلف تروماتیک در بین نوجوانان شایع بوده و آثار مخرب آن به ویژه در بین دختران بسیار قابل توجه است (ساکار، ۲۰۱۸؛ لی و همکاران، ۲۰۱۶). نظر به اینکه تاکنون مطالعه‌ای با موضوع پژوهش حاضر انجام نشده است، بنابراین ضرورت انجام آن احساس می‌شود و به عبارت دیگر در این پژوهش این سؤال مطرح است که آیا حس انسجام و هوش شخصی در دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک تفاوت معناداری با یکدیگر دارند؟

روش

روش این پژوهش توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک بودند که در نیم‌سال تحصیلی ۱۳۹۷-۹۸ در پایه نهم مدارس آموزش و پرورش ناحیه یک شهر رشت تحصیل می‌کردند. برای محاسبه حجم نمونه از نسخه ۳،۱،۹،۲ نرم افزار G*Power استفاده شد (فائول^۸ و همکاران، ۲۰۰۷). حجم نمونه در هر گروه ۶۰ نفر محاسبه شد که با احتساب افت ۲۰ درصد، در هر گروه ۸۰ نفر در نظر گرفته شد. ملاک‌های ورود شامل این موارد بود: نمره بالاتر از نقطه برش (۱۴) در پرسشنامه حوادث تروماتیک فورد و همکاران (۲۰۰۲) برای دانش‌آموزان با تجربه تروماتیک، تحصیل در مقطع نهم، رضایت کامل افراد و عدم مشروطی در طول تحصیل. ملاک‌های خروج نیز شامل این موارد بود: وجود اختلالات جسمانی و روانی ناتوان‌کننده، عدم همکاری، نیمه کاره رها کردن پرسشنامه‌ها و شانس جواب دادن به سوالات. لازم به ذکر است ملاحظات اخلاقی در این پژوهش کاملاً رعایت گردید، به گونه‌ای که به شرکت‌کنندگان در زمینه محرمانه ماندن و استفاده صرفاً پژوهشی اطلاعات اطمینان خاطر داده شد و آن‌ها با رضایت کامل در محیطی آرام و بدون تنیدگی، پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند. در انتها تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و با استفاده از روش تحلیل واریانس چند متغیره انجام گرفت.

ابزار سنجش

پرسشنامه سرند کردن حوادث آسیب‌زا-فرم خودگزارشی: این پرسشنامه ۲۴ آیتمی توسط فورد و همکاران (۲۰۰۲) با هدف بررسی سابقه حوادث آسیب‌زا و تمایز آنها از تجربیات منفی زندگی در افراد دامنه سنی ۶-۱۸ ساله ساخته شده است. این پرسشنامه تجربه تعدادی از حوادث از جمله آسیب‌های بدنی قبلی و فعلی، بستری شدن‌ها، خشونت خانوادگی، خشونت در جامعه، فجایع طبیعی، تصادفات رانندگی، سوء استفاده فیزیکی و جنسی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد (معیار الف ۱ اختلال استرس پس از سانحه)، همچنین اینکه آیا واکنش‌های فرد به رویداد آسیب‌زا شامل ترس شدید، درماندگی یا وحشت بوده است یا نه در این پرسشنامه ارزیابی می‌گردد (معیار الف ۲). در مورد هر حادثه، فرد معیار الف ۱ اختلال استرس پس از سانحه را کامل می‌کند و با پاسخ‌های بعدی حوادث آسیب‌زا از

1. Personal intelligence

2. Mayer & Allen

3. Kvangarsnes, Torheim, Hole & Crawford

4. Gardner

5. Diana

6. Li, Cao, Cao & Liu

7. Tuck & Patlamazoglou

8. Faul

9. Trauma Accident Screening Questionnaire - Self-Report Form

Comparison of Sense of Coherence and Personal Intelligence in Female Students With and Without ...

تجربیات استرس‌زا متمایز می‌گردند، یعنی اگر واکنش فرد شامل ترس شدید، درماندگی و وحشت باشد آن رویداد، آسیب‌زا و در غیر این صورت، استرس‌زا در نظر گرفته می‌شود. فورد و همکاران (۲۰۰۲) همبستگی این پرسشنامه را با ابزارهای دیگر ارزیابی حوادث تروماتیک زندگی در دامنه ۰/۶۸ الی ۰/۹۳ و ضریب آلفای کرونباخ این آزمون را نیز ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. همچنین، در داخل کشور، آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه در پژوهش بشرپور، نریمانی، قمری و ابوالقاسمی (۱۳۹۱) ۰/۷۶ به دست آمد. در مطالعه حاضر نیز آلفای کرونباخ ۰/۸۲ برای این مقیاس بدست آمد.

پرسشنامه حس انسجام: مقیاس حس انسجام توسط آنتونوفسکی در سال ۱۹۸۷ ساخته شده که دارای ۱۶ عبارت است. هر آزمودنی به این مقیاس به صورت بندرت، گاهی اوقات و اغلب اوقات پاسخ می‌دهد. حداقل و حداکثر نمرات این مقیاس به ترتیب ۱۶ و ۴۲ است. ضریب آلفای این مقیاس ۰/۸۲ گزارش شده است. ضریب همبستگی بین فرم‌های کوتاه و بلند مقیاس حس انسجام معنی‌دار است (۰/۷۴=r). در داخل کشور نیز محمدزاده، پور شریفی و علی‌پور (۱۳۸۹) پرسشنامه مذکور را پس از ترجمه بر روی دانشجویان ایرانی هنجاریابی کردند که آلفای کرونباخ پرسشنامه در دانشجویان پسر و دختر به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۷۸ و روایی هم‌زمان این مقیاس با پرسشنامه سرسختی روان شناختی ۰/۵۴ و ضریب اعتبار بازآزمایی کل مقیاس ۰/۶۶ بود. همچنین این پژوهشگران به منظور بررسی اعتبار پرسشنامه، ارتباط خرده مقیاس‌های ادراک‌پذیری، کنترل‌پذیری و معناداری با نمره کل پرسشنامه را بررسی کردند که به ترتیب برابر ۰/۸۶، ۰/۸۱ و ۰/۷۶ بود. همچنین باقری شیخانگفشه، ابوالقاسمی و کافی ماسوله (۱۳۹۹) پایایی پرسشنامه مذکور را از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آوردند. در مطالعه حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ برای این مقیاس بدست آمد.

پرسشنامه هوش شخصی: این پرسشنامه توسط مایر و آلن (۲۰۱۳) ساخته شده و دارای ۱۲ سؤال است که هر ماده روی یک طیف از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۴ (کاملاً موافقم) پاسخ داده می‌شود. حداقل و حداکثر نمرات این مقیاس به ترتیب ۱۲ و ۴۸ است. مایر و همکاران (۲۰۱۳) ضریب پایایی این مقیاس را با استفاده از روش دینیمه‌سازی ۰/۸۳ محاسبه کرده‌اند. برای بررسی روایی پرسشنامه، از روایی هم‌زمان استفاده شد و به علت همبستگی ۰/۸۷ با فرم بلند پرسشنامه، روایی هم‌زمان پرسشنامه مناسب ارزیابی شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه از روش دو نیمه‌سازی و بازآزمایی استفاده شد که میزان آن‌ها به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۸۱ به دست آمد. که نشان از مطلوب بودن پایایی پرسشنامه است. غفاری، نریمانی، بشرپور و حاجلو (۱۳۹۶) پس از ترجمه پرسشنامه به منظور بررسی روایی محتوا پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از متخصص و کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت و پس از اعمال اصلاحات پیشنهاد شده، ویرایش نهایی پرسشنامه تدوین شد. غفاری و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه مقدماتی، پرسشنامه مذکور را بر روی ۱۵ نفر از دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی اجرا کردند و پایایی آن را، از سه روش آلفای کرونباخ، مجدد، تنصیفی و آزمون مجدد بررسی نمودند که به ترتیب ضرایب اعتبار ۰/۹۱، ۰/۵۸ و ۰/۷۲ حاصل شد. همچنین غفاری و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه نهایی، برای بررسی پایایی پرسشنامه به روش بازآزمایی، با اجرا بر روی ۳۳۰ نفر از زنان مراجعه کننده به مراکز درمانی و بهداشتی شهرستان ارومیه، میزان همبستگی دو مرحله را ۰/۸۸=r به دست آوردند که نشان از پایایی مطلوب پرسشنامه است. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ برای این مقیاس بدست آمد.

یافته ها

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش اعم از میانگین و انحراف استاندارد به تفکیک گروه‌ها گزارش شده است. همچنین این جدول شامل نتایج آزمون کالموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی و نتایج بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش

P	آماره K-S-Z	بدون تجربه تروماتیک		با تجربه تروماتیک		
		SD	M	SD	M	
۰/۱۱۷	۲/۲۷۲	۵/۷۹	۳۱/۱۶	۷/۲۶	۲۷/۷۰	حس انسجام
۰/۳۰۹	۰/۸۷۴	۵/۳۰	۳۳/۹۵	۷/۶۰	۲۵/۵۳	هوش شخصی

¹ Sence of Coherence Questionnaire

² Antonovsky

³ Personal Intelligence Questionnaire

با توجه به جدول شماره ۱، آماره Z آزمون کالموگروف-اسمیرنف برای تمامی متغیرهای پژوهش در دو گروه معنی دار نیست. بنابراین می توان نتیجه گرفت که توزیع متغیرها نرمال است و استفاده از آزمون پارامتریک امکان پذیر است. برای مقایسه حس انسجام و هوش شخصی در دانش آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک از تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد. قبل از ارائه نتایج این آزمون، پیش فرض های آن مورد آزمون قرار گرفت. برای بررسی همگنی واریانس متغیرهای پژوهش از آزمون لون استفاده شد. یافته ها نشان داد که آماره F آزمون لون جهت بررسی همگنی واریانس متغیرها در گروه های پژوهش برای متغیرهای حس انسجام و هوش شخصی معنی دار است ($P < 0.05$). برای بررسی همگنی ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در گروه ها از آزمون ام.باکس استفاده شد. یافته ها نشان داد که آماره F آزمون ام.باکس ($38/84$) معنی دار نیست ($F=1/47, p > 0.058$). بنابراین می توان نتیجه گرفت که ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در دو گروه برابر است. برای بررسی مفروضه کرویت یا معنی داری رابطه بین متغیرها از آزمون مجذور خی بارتلت استفاده شد. یافته ها نشان داد که آماره مجذور خی بارتلت ($35/78$) در سطح 0.01 معنی دار است. بنابراین بین متغیرهای پژوهش رابطه معنی داری وجود دارد. جدول ۲ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری را نشان می دهد.

جدول ۲. نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری مربوط به حس انسجام و هوش شخصی در گروه های پژوهش

آزمون	مقدار	F	Df	خطا Df	سطح معنی داری	ضریب اتا
اثر پیلاپی	۰/۲۹۳	۳۲/۶۰۰	۲	۱۵۷	۰/۰۰۱	۰/۲۹۳
لامبدای ویلکز	۰/۷۰۷	۳۲/۶۰۰	۲	۱۵۷	۰/۰۰۱	۰/۲۹۳
اثر هاتلینگ	۰/۴۱۵	۳۲/۶۰۰	۲	۱۵۷	۰/۰۰۱	۰/۲۹۳
بزرگ ترین ریشه روی	۰/۴۱۵	۳۲/۶۰۰	۲	۱۵۷	۰/۰۰۱	۰/۲۹۳

طبق جدول ۲، آماره F تحلیل واریانس چندمتغیری جهت بررسی تفاوت گروه ها در حس انسجام و هوش شخصی در سطح 0.01 معنی دار است ($Wilks\ Lambda=0.707, F=32/600, p < 0.001$). این نتایج نشان می دهند که بین دو گروه حداقل در یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معنی دار وجود دارد. مجذور اتا (که در واقع مجذور ضریب همبستگی بین متغیرهای وابسته و عضویت گروهی است) نشان می دهد که تفاوت بین دو گروه در متغیرهای مورد مطالعه معنادار است و میزان این تفاوت 0.29 است؛ 29 درصد واریانس مربوط به اختلاف بین دو گروه، ناشی از تأثیر متقابل متغیرها است. برای بررسی این که گروه ها در کدام یک از متغیرهای وابسته با یکدیگر تفاوت دارند، در جدول ۳ نتایج تحلیل واریانس یک راهه گزارش شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس یک راهه تفاوت گروه ها در حس انسجام و هوش شخصی

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	خطای مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	خطای میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	مجذور اتا
حس انسجام	۴۷۹/۵۵	۱	۶۸۱۳/۶۸	۴۷۹/۵۵	۴۳/۱۲	۱۲/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۱۰
هوش شخصی	۲۸۳۰/۸۰	۱	۶۸۲۷/۶۸	۲۸۳۰/۸۰	۴۳/۲۱	۶۵/۵۰	۰/۰۰۱	۰/۲۹

با توجه به جدول ۳، آماره F برای حس انسجام ($12/05$) و هوش شخصی ($65/50$) در سطح 0.01 معنی دار است. این یافته ها نشانگر آن هستند که بین دو گروه در این متغیرها تفاوت معنی داری وجود دارد ($P < 0.01$). بدین مفهوم که دانش آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک از نظر حس انسجام و هوش شخصی با یکدیگر متفاوت هستند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به منظور مقایسه حس انسجام و هوش شخصی در دانش آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک شهر رشت انجام شد. بر طبق نتایج به دست آمده، بین دو گروه دانش آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک از نظر حس انسجام تفاوت معناداری وجود دارد. در این راستا نتایج بدست آمده نشان داد دانش آموزان دارای تجارب تروماتیک نمرات پایین تری در متغیر حس انسجام کسب نمودند. این نتایج با پژوهش های بونومی و همکاران (2008)؛ گیلیز و همکاران (2016)؛ کوهن و مانارینو (2019)؛ لیندبلد و همکاران (2016)؛ مولر

و همکاران (۲۰۱۴) همسو است. از سویی دیگر، یافته‌های این مطالعه نشان داد بین دو گروه از دانش‌آموزان دختر با و بدون تجربه تروماتیک از نظر هوش شخصی تفاوت معناداری وجود دارد. در این راستا نتایج بدست آمده نشان داد دانش‌آموزان دارای تجارب تروماتیک نمرات پایین‌تری در متغیر هوش شخصی کسب نمودند. این یافته‌ها در راستای پژوهش‌های لارین و همکاران (۲۰۱۱)؛ دیانا (۲۰۱۵)؛ بارلو و همکاران (۲۰۱۷) و لی و همکاران (۲۰۱۲) قرار دارد.

حس انسجام بسستر باورهای مثبت واقع‌بینانه را در فرد فراهم می‌کند که به تعدیل تنیدگی، به کارگیری توانایی‌ها و استفاده از فرصت‌های موجود برای ارتقاء و شکوفایی خود، نقش بسزایی در بهبود عملکرد افراد می‌تواند داشته باشد (لیندبلد و همکاران، ۲۰۱۶). از این رو دانش‌آموزان با حس انسجام بالا، به دلیل معنادار بودن و قابل درک بودن تلاش‌هایشان، از سلامت روانی بالاتری برخوردار خواهند بود (کوهن و مانارینو، ۲۰۱۹). به عبارتی دیگر، دانش‌آموزان دارای تجربه تروماتیک به دلیل تأثیر محدودیت و مشکلات جسمانی و عدم کنترل بر زندگی خود، احساس انسجام پایینی دارند و در شرایط بحرانی حس انسجام آنها به شدت آسیب می‌بیند و موجب رفتارهای ناسازگارانه و غیرمعمول می‌شود و همچنین کیفیت زندگی و تحصیلی این افراد را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (مولر و همکاران، ۲۰۱۴).

هوش شخصی یک توانایی درونی است که در درک احساسات و انگیزه‌های انسانی و اجتماعی کاربرد دارد. هوش شخصی استعداد انسان‌شناسی، درک احساسات، ترس‌ها و انگیزه‌های انسانی است. دانش‌آموزان مجهز به این توانایی، تلاش می‌کنند که احساسات درونی، رویاها، نقاط قوت و ضعف خود را درک کنند. برخورداری از این هوش سبب می‌شود که دانش‌آموزان از انگیزه‌های انسانی و اجتماعی آگاه شوند و طبق آن‌ها عمل کنند (دیانا، ۲۰۱۵). از آنجا که یکی از انگیزه‌های اجتماعی در دانش‌آموزان حساسیت اخلاقی است، بنابراین آگاه شدن دانش‌آموزان از این انگیزه اجتماعی و انسانی از طریق هوش شخصی، باعث افزایش آن در دانش‌آموزان می‌شود (لارین و همکاران، ۲۰۱۱). در همین راستا، مطالعات انجام شده در زمینه هوش و تجارب تروماتیک نشان‌دهنده این موضوع هستند که هرچقدر میزان هوش شخصی افراد پایین‌تر باشد، بیشتر تحت تأثیر حوادث تروماتیک قرار می‌گیرند (توک و پاتلامازوگلو، ۲۰۱۹؛ لی و همکاران، ۲۰۱۵). در واقع، بعد از وقوع یک حادثه ناگوار، افرادی که دارای هوش شخصی پایین‌تری هستند، احتمال بیشتری دارد که در هماهنگی با وضع موجود مشکل پیدا کنند. از این معیارها می‌توان برای انتخاب افراد مناسب مشاغل پرخطر، مثل مأمور آتش‌نشانی و پلیس استفاده کرد (بارلو و همکاران، ۲۰۱۷).

پژوهش حاضر محدودیت‌هایی داشته است که برخی از آنها عبارتند از: استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی، منحصر بودن نمونه بر روی دانش‌آموزان دختر، عدم کنترل متغیرهای واسطه‌ای مؤثر بر تجربه تروماتیک، محدود بودن سن افراد نمونه و احتمال همبودی تجارب تروماتیک با سایر ابعاد تحصیلی. با توجه به این که ابزارهای به کار رفته در این پژوهش، از نوع خودگزارش‌دهی بودند، برای دستیابی به نتایج دقیق‌تر پیشنهاد می‌شود از مشاهده و مصاحبه بالینی نیز استفاده شود. در عین حال بر اساس نتایج پژوهش حاضر می‌توان پیشنهاد داد برنامه‌ها و کارگاه‌هایی در زمینه بالا بردن حس انسجام و هوش شخصی برای دانش‌آموزان و والدین آن‌ها، طراحی شود. علاوه بر این معلمان و مشاورین مدارس لازم است در کلاس‌ها و جلساتی که برای دانش‌آموزان برگزار می‌کنند بر اهمیت و نقشی که این متغیرها می‌تواند بر روی عوامل روان شناختی دانش‌آموزان داشته باشد، تأکید کنند. در مجموع، با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود با مطالعه و پیش‌بینی رفتارها، تا حد امکان از بروز و شکل‌گیری حوادث آسیب‌زای جلوگیری به عمل آید. در صورتی که فردی دچار حادثه آسیب‌زای گردید، حمایت‌های همه جانبه از سوی سازمان‌ها و گروه‌های تأثیرگذار از وی به عمل آید و فرهنگ‌سازی لازم در جامعه مبنی بر پذیرش بی‌قید و شرط از فرد آسیب‌زای صورت گیرد.

تضاد منافع: این پژوهش برای نویسندگان هیچگونه تضاد منافی به دنبال نداشته است و نتایج آن به صورت شفاف بیان گردیده است.

منابع

- باقری شیخانگفته، فرزین؛ ابوالقاسمی، عباس؛ کافی ماسوله، سید موسی. (۱۳۹۹). مقایسه سیستم فعال‌سازی/ بازدارنده رفتاری و حس انسجام در بدنسازان با و بدون مصرف استروئیدهای آنابولیک-آندروژنی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان*، ۲۹(۱)، ۶۱-۵۱.
- بشروپور، سجاده؛ نریمانی، محمد؛ قمری، حسین و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۱). شیوع رویدادهای آسیب‌زا و برخی عوامل مرتبط با آن در دانش‌آموزان دبیرستانی پسر شهر ارومیه. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰(۱)، ۳۸-۴۹.
- غفاری، مظفر؛ نریمانی، محمد؛ بشروپور، سجاده و حاجلو، نادر. (۱۳۹۶). مقایسه تأثیر هوش شخصی و هوش بدنی بر علایم اضطراب اجتماعی. *نشریه روان‌پرستاری*، ۳(۵)، ۳۷-۴۷.

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®)*. American Psychiatric Pub.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. Jossey-bass.
- Barlow, M. R., Goldsmith, R.E. & Gerhart, J. (2017). Trauma appraisals, emotion regulation difficulties, and self-compassion predict posttraumatic stress symptoms following childhood abuse. *Child Abuse Negl*, 65(30), 37-47.
- Bonomi, A.E., Cannon, E.A., Anderson, M.L., Rivara, F.P. & Thompson, R.S. (2008). Association between self-reported health and physical and/or sexual abuse experienced before age 18. *Child Abuse Negl*, 32(7), 693-701.
- Çakar, F. S. (2018). The role of resilience and gender in the relationship between adults' childhood traumatic experiences and psychological symptoms. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(44), 114-131.
- Cohen, J. A. & Mannarino, A. P. (2019). Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy for Childhood Traumatic Separation. *Child Abuse & Neglect*, 92(34), 179-195.
- Diana, M. (2015). Art Activity and Personal Intelligence: It's Influence to Children Adaptation Skill (Experiments at Hidayatullah Islamic School). *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research*, 3(4), 133-139.
- Faul F, Erdfelder E, Lang AG, Buchner A. (2007). G* Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior research methods*, 39(2), 175-191.
- Gillies, D., Maiocchi, L., Bhandari, A.P., Taylor, F., Gray, C. & O'Brien, L. (2016). Psychological therapies for children and adolescents exposed to trauma. *Cochrane Database Syst Rev*, 20(6), 10.
- Kvangarsnes, M., Torheim, H., Hole, T. & Crawford, P. (2013). Nurses' perspectives on Compassionate Care for Patients with Exacerbated Chronic Obstructive Pulmonary Disease. *Journal Allergy Ther*, 4(158), 1-6.
- Larin, H.M., Benson, G., Martin, L., Wessel, J., Williams, R. & Ploeg, J. (2011). Examining Change in Emotional-Social Intelligence, Caring, and Leadership in Health Professions Students. *Journal of Allied Health*, 40(2), 96-102.
- Levy, J., Yirmiya, K., Goldstein, A. & Feldman, R. (2019). Chronic trauma impairs the neural basis of empathy in mothers: Relations to parenting and children's empathic abilities. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 38(24), 100-165.
- Li, N., Ahmed, S. & Zabin, L. S. (2012). Association between childhood sexual abuse (CSA) and adverse psychological outcomes among youth in Taipei. *Journal Adolesc Health*, 50(3), 45-51.
- Li, Y., Cao, F., Cao, D., & Liu, J. (2015). Nursing students' post-traumatic growth, emotional intelligence and psychological resilience. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 22(5), 326-332.
- Lee, C. Y. S., Anderson, J. R., & Klimes-Dougan, B. (2016). Potentially traumatic experiences, academic performance, and psychological distress: The role of shame. *Journal of Counseling & Development*, 94(1), 41-50.
- Lindblad, C., Sandelin, K., Petersson, L. M., Rohani, C., & Langius-Eklöf, A. (2016). Stability of the 03-item sense of coherence (SOC) scale: a longitudinal prospective study in women treated for breast cancer. *Quality of Life Research*, 85(3), 753-761.
- Madsen, T., Vetegodt, S., Merrick, J. (2016). Why is Antonovskys sense of coherence not correlated to physical health? Analysing Antonovsky's 29-item sense of coherence scale (SOC-29). *Scientific World Journal*, 5, 767-76.
- Mayer, J.D. & Allen, J. (2013). A Personality Framework for the Unification of Psychology. *Rev Gen Psycho*, 17(2), 196-202.
- Müller, J., Hess, J., & Hager, A. (2014). Sense of coherence, rather than exercise capacity, is the stronger predictor to obtain health-related quality of life in adults with congenital heart disease. *European journal of preventive cardiology*, 80(2), 949-955.
- Mahammadzadeh A, Poursharifi H, Alipour A. (2010). Validation of Sense of Coherence (SOC) 13-item scale in Iranian sample. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1451-1455.
- Tyszka, A.C., & Farber, R.S. (2010). Exploring the relation of healthpromoting behaviors to role participation and health-related quality of life in women with multiple sclerosis: a pilot study. *American Journal of Occupational Therapy*, 64(4), 651-659.
- Tuck, D., & Patlamazoglou, L. (2019). The Relationship Between Traumatic Stress, Emotional Intelligence, and Posttraumatic Growth. *Journal of Loss and Trauma*, 24(8), 721-735.

شپوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی